

Acest exemplar provine din
BIBLIOTECA ONISIFOR GHIBU
COLECȚIA IRINA CRISTESCU

Ediție aniversară digitală
ONISIFOR GHIBU 140 (1883-2023)
București Mai 2023

Ediție aniversară digitală realizată la 140 de ani de la
nașterea lui ONISIFOR GHIBU București Mai 2023

Digitizare realizată prin colaborarea în cadrul
Proiectului Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni,
Sfântu Gheorghe, Jud. Covasna:
„Onisifor Ghibu - Digitizarea operei editate Ghibu_Digital”
2023

Editor: Irina Cristescu
Digitizare: Corneliu Beldiman

Pagini web:
<https://www.mncr.ro/>
<https://muzeu.mncr.ro/index.php/expo/personalitati>
<https://onisiforghibu.ro/>

MUZEUL NAȚIONAL AL
CARPAȚILOR RĂSĂRITENI
SFÂNTU GHEORGHE

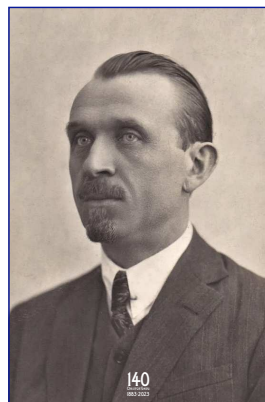
1883-2023 • ANIVERSARE • 140
Onisifor Ghibu
OPUS • ACTIVITATEA • OPERA • POLITENIREA • FIȘORILE

MUZEUL NAȚIONAL AL
CARPAȚILOR RĂSĂRITENI
SFÂNTU GHEORGHE

1883-2023 • ANIVERSARE • 140
EX LIBRIS
ONISIFOR GHIBU
CLUJ-SIBIU
GHIBU DIGITAL
DIGITIZAREA OPEREI EDITATE

ONISIFOR GHIBU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ
MEMBRU CORESP. AL ACADEMIEI ROMANE

O GREA MOȘTENIRE HĂRĂZITĂ DE ULTIMELE GUVERNĂRI

ACORDUL INCHEIAT DE GUVERNUL
IORGA CU UNGURII IREUDENTISTI DIN ARDEAL
ȘI MENTINUT DE GUVERNUL VAIDA.

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL” S. A., STR. BREZOIANU, 23-25
1 9 3 3

Prețul 10 Lei

Închin aceste pagini d-tui

N. Titulescu

Ministru de Externe

*de la care țara este în drept să
aștepte o politică de demnitate,
de energie și de consecvență
față de dușmanii cari îi sapă
temeliile.*

O. GHIBU

I.

Politica în zig-zag a guvernului N. Iorga cu privire la așa zisul „Stat rom. cat. ardelean“

Organele născute de publicitate, în frunte cu *Universul*, au dus în anii din urmă adevărate campanii pe chestiunea așa zisului *Stat romano-catolic ardelean*, sub care denumire se ascunde o asociație politică maghiară, care deține o serie de bunuri imobile și de instituții școlare de stat întrebuintate împotriva Statului român.

Curtea de Casație stabilește caracterul primejdios al Statului catolic

Caracterul primejdios al Statului catolic a fost stabilit încă la 1924, de către *Înalta Curte de Casație*, prin decizia ei Nr. 1564 din 30 Septembrie, în care se constată că aceasta n'are drept de proprietate asupra unuia dintre imobilele deținute de el — singurul care era atunci în discuția Curții de Casație, — pe care l-a prefăcut „în gimnaziu și alte școli cu scop de maghiarizare și cu tendințe direct contrare Statului român“ (Vezi *Pandectele române*, 1925. P. I. pg. 6).

Același lucru în stabilește și Ministerul de Externe

La 1931 Guvernul Iorga, întemeiat pe o vastă lucrare a unei Comisiuni istorico-juridice speciale, a stabilit și el că Statul catolic, este o „organizație lipsită de baze legale și canonice, care s'a dovedit a fi

de un caracter cu totul primejdios din punct de vedere al siguranței Statului român“. (Adresa Nr. 42762 a Ministerului de Externe). Drept concluzie, Guvernul, supt însăș înălțura Președintelui de Consiliu a stabilit că „în conformitate cu prevederile Concordatului încheiat cu Sf. Scaun“ și „în baza dreptului său indiscutabil“, va lua „singur măsurile pe care le socotește impuse de situație“, disolvând Statul catolic și atribuind bunurile deținute de el organelor în drept să le poseadă, și printre cari este, în prima linie, Universitatea din Cluj.

Și Ministerul de Justiție

Acest punct de vedere a fost coroborat și de către Ministrul de Justiție, prin adresa Nr. 112617/1932 trimisă Ministerului Cultelor. În această adresă Ministerul de Justiție declară că se realizează la concluziile Comisiunii istorico-juridice — acceptate și de Ministerul de Externe —, în sensul că Statul catolic trebuie desființat și întreaga gestiune a lui, trecută asupra organelor Statului român. Despre aceste măsuri, Ministerul de Justiție opinează că nu este nevoie de a fi înștiințat Sf. Scaun, — chestiunea fiind de natură absolut internă a Statului român.

Ministerul Cultelor stabilește că Statul catolic a ajuns prin abuz în posesiunea bunurilor pe cari le deține

Ministerul Cultelor a stabilit și el, sub Nr. 66024 1932, că Statul catolic a ajuns pur și simplu „prin abuz” în posesiunea bunurilor ce deține și că chestiunea acestora „nu poate face obiectul unor discuțiuni diplomatice”. ea putând fi rezolvită sau de organele administrative ale Statului, sau „pe cale judecătorească, de către instanțele legale”.

Organele judiciare intabulează aceste bunuri pe numele Statului român

În conformitate cu acest punct de vedere, Ministerul Cultelor a și intervenit la Justiție, cerând ca imobilele deținute până aci prin fals și uzurpație de către Statul catolic, să fie trecute în posesiunea Statului român, iar Justiția a dat curs acestei cereri, intabulând o serie întreagă de imobile pe numele acestuia.

Uneltirea ministrului de Justiție din guvernul Iorga, care încheie un acord secret cu Ungurii iredentiști și, apoi, obține și aprobarea aceluia de către Papa

Cu toate acestea, la un moment dat, fără știrea organelor juridice competente ale Ministerelor de Externe, Justiție și Culte, și cu ignorarea măsurilor luate de justiție, ministrul de justiție din guvernul Iorga, *Dr. Valer Pop*, uneltind pe supt ascuns, a încheiat un Acord cu Ungurii iredentiști dela conducerea Statului catolic, recunoscând legalitatea organizației lor, — căreia i-a schimbat doar numele, în acela de Consiliu al diecezei rom.-cat. de Alba Iulia — și dându-le pe mână în mod definitiv toate bu-

nurile publice deținute până aci prin uzurpație, — bunuri al căror caracter fusese fixat în mod categoric de către Guvernul român cu prilejul încheierii Concordatului cu Sf. Scaun și cari erau și intabulate pe numele Statului român, — angajându-se să anuleze el — ministrul — aceste intabulări.

În adevăr, Guvernul român comunicase, încă la 25 Februarie 1925, Sfântului Scaun că în chestiunea averilor amintite „nu poate renunța. Sf. Scaun — zicea ministrul român de pe lângă Sf. Scaun — în adresa sa către acesta — va înțelege, că Guvernul român nu poate privi cu ochi indiferenți, ca clerul catolic să dispună de astfel de *fonduri importante, pe cari să le exploateze în scopuri iredentiste...*”. Aceste fonduri în vechea Ungarie au fost ale Statului... „*Prin urmare episcopii catolici din România nu pot pretinde acum să se substituie vechiului guvern maghiar*”. Drept consecință, prin art. XIII al Concordatului s’a fixat în mod clar natura de drept a acestor averi, în sensul lămurit de ministrul de Culte *Al. Lapedatu* în sedința dela 10 Martie 1928 a Senatului, că ele sunt averi „*ale Statului*”.

Cu toate acestea, aventurierul cules de d. Iorga de pe străzile Capitalei și cocotat ca ministru de Justiție, a răsturnat situația de drept a averilor și, prin acordul încheiat la București cu exponentii iredentismului maghiar, le-a dat, pur și simplu în mâinile dușmanilor Statului român. Și pentruca Acordul să nu mai poată fi clintit — *inducând în eroare pe M. S. Regele, căruia i-a prezintat chestiunea în mod cu desăvârșire fals*, — ministrul de Justiție, întovărașit de conducătorii iredentismului maghiar, a dus Acordul la Roma, cerând să-l ratifice și Papa. — ceea ce evident, n’a fost lucru prea greu.

În ziua de 30 Maiu, Acordul dela București a fost, în adevăr, ratificat de Papa, — cu câteva ore înainte de prăbușirea guvernului Iorga, care a avut loc la 31 Maiu.

Căzând guvernul Iorga, expontul lui clandestin, Valer Pop, bate în retragere, încercând să se lapede de Unguri și să declare acordul fără efect

Surprins de căderea neașteptată a guvernului, și împiedecat, astfel, să-și poată servi clienții până la capăt, d. Valer Pop, de teama unor urmări pe cari le prevedea, se văzu nevoit să bată în retragere. Intors dela Roma, d. sa a declarat preselor că, în realitate, organizația Statului catolic, pe care a legalizat-o prin Acordul dela Roma „a fost tolerată” de guvernele ungurești „din cauza serviciilor aduse cauzei *maghiare* din Ardeal” și „și-a câștigat toate drepturile prin uzurpațiune și prescripțiune”, că sub guvernarea românească, el „a jignit în egală măsură interesele Statului român și ale Bisericii catolice”.

În ce privește averile publice pe care, precum am văzut, le-a dat Ungurilor, d. V. Pop nu s'a sfiit să declare că, nici vorbă ca ele să fi fost cedate acestora. „Statul român — zicea V. Pop — n'a renunțat la averile sale”. Situația acestora urmează să fie stabilită de aci încolo. „Guvernul are nu numai dreptul, dar și sfânta datorie să facă revizuirea lor, fie direct, fie printr'un delegat, fie printr'o Comisiune”. Dacă examinarea ce se va face „va

adeveri caracterul public (interconfesional) al averilor, de ele vor beneficia toți locuitorii fostului Principat transilvănean. *Dacă averile au fost date Universității, Românilor uniți sau oricui altcuiva, aceștia vor fi beneficiarii în viitor*”.

O problemă destul de ușoară pentru noul guvern

Aceasta era situația pe care fostul guvern Iorga a lăsat-o moștenire urmașului său la cârmă, guvernului național-tărănist: un așa zis *Acord cu Sf. Scaun dela Roma*, încheiat de fapt la București, în mod clandestin, cu Ungurii iredențiști. — Acord prin care se răstoarnă Concordatul, se palmuește Guvernul țării și Justiția acesteia, se iau din patrimoniul Statului averi de miliarde și se dau dușmanilor neamului. — Acord pe care părintele lui, strâns cu ușa, în ultimul moment, îl reneagă însuși.

Care era datoria noului guvern în fața unei asemenea situațiuni?

Orice minte obiectivă trebuie să răspundă: *guvernul avea datoria să examineze imediat întreaga situație în mod documentat și, apoi, să avizeze*.

Vom vedea în cele următoare, cum a găsit de cuviință noul guvern să procedeze.

II.

Atitudinea guvernului Al. Vaida față de Acordul dela Roma

Acordul se publică, în mod ilegal, în „Monitorul Oficial”

Deși, simplu guvern de alegeri, primul guvern Vaida din 1932, în loc să fi deferit chestia Acordului dela Roma, Consiliilor juridice ale Ministerelor interesate (Culte, Domenii, Ocrotiri sociale, Justiție și Externe) și Comisiunii istorico-juridice pentru studiul problemei Sta-

tului catolic, s'a grăbit să-l publice în *Monitorul Oficial* (3 August 1932).

Dar, vai, publicarea s'a făcut fără nici un cap: ea nu este însoțită nici de raportul Ministrului de Externe, nici de semnătura Regelui și a ministrilor interesați în cauză și ea n'are nici măcar numărul de înregistrare al vreunui Minister!

Publicarea în *Monitorul Oficial*

nu s'a făcut în baza hotărârii Consiliului de miniștri, ci în baza intervenției clandestine a unui înalt funcționar din Ministerul de Externe, care a colabrat pe supt ascuns cu V. Pop la încheierea Acordului cu Ungurii.

Ungurii îl descopăr pe V. Pop, publicând documente extrem de compromițătoare pentru el și pentru fostul ministru de externe D. Ghica

La câteva zile după publicarea Acordului, conducătorul Statului catolic, Elemér Gyárfás, care a încheiat Acordul cu V. Pop atât la București, cât și la Roma, a tipărit în oficiosul clujan *Erdélyi Tudósító*, toate documentele privitoare la tratativele și la încheierea Acordului, descoperind pe V. Pop într'un mod care nu s'i găsește analogia în istoria diplomatică a nici unui Stat.

Din documentele publicate de Gyárfás, reiese faptul că ministrul de Justiție al României a fost în serviciul Ungurilor. — că „bireintentionatul” ministru de Externe al României D. Ghica „cu simțirea lui nobilă a neutralizat atitudinea răuvoitoare” a Ministerului Cultelor. — că Sf. Scaun a manifestat o atitudine loială și circumspectă față de România și că numai grație ministrului de Justiție al acesteia a adoptat o atitudine filomaghiară.

La afirmațiunile acestea, cari în orice țară din lume i-ar fi pus pe acuzată la stâlpul infamiei, nici unul din cei doi miniștri numiți cu numele, n'a răspuns până în ziua de astăzi nimic.

Intervenția mea la Primul-ministru Al. Vaida

În astfel de împrejurări, în calitatea mea de președinte al Comisiunii istorico-juridice pentru problema Statului catolic și de delegat special al guvernului pe lângă Sf.

Scaun, m'am simțit obligat să mă prezint primului-ministru Vaida, care se găsea acum în a doua guvernare. — și deținea și Departamentul Externelor — și să-i arăt situația în mod documentat. D. Vaida, plictisit de chestiune și nemulțumit de stăruința mea pentru remedierea lucrurilor, n'a găsit altă formulă decât aceea că, *dacă ar fi după duminică, m'ar aștepta pur și simplu — ca să mă astâmpăr odată.*

La această amabilitate, care dovedea și un profund simț politic și un nationalism deplin conștient, am răspuns sefului guvernului că nimic nu-l împiedică să ia o astfel de măsură, pentru care eu îi stau la dispoziție.

Intervenția mea la noul Prim-ministru, I. Maniu

Plecând, nu mult după aceasta, d. Vaida din fruntea guvernului și al Ministerului de Externe, am reluat discuția cu noul șef al guvernului, d. *Iuliu Maniu*, care s'a arătat destul de înțelegător, asigurându-mă că, după ce va cunoaște punctul de vedere al Ministerului de Externe, mă va chema să mă consulte în vederea măsurii pe care o va lua în chestia Acordului.

Contactul cu Consiliul juridic al Ministerului de Externe

Tot atunci, în urma intervenției directe a d-lui I. Maniu, am discutat problema cu noul titular al Ministerului de Externe, d. *N. Titulescu*. Acesta, înainte de a se fi pronunțat cu privire la Acord — pe care mi-a mărturisit că nu-l cunoaște — mi-a pus în vedere că va consulta Consiliul juridic al aceluși Minister, cu care m'a și pus imediat în legătură. În ședința dela 9 Noembrie 1932 a acestuia, eu am prezentat un raport amănunțit asupra întregii probleme. — raport care, am avut impresia că nu i-a lăsat indiferenți pe membrii prezenți ai Consiliului.

La şedinţa aceasta a Consiliului juridic a luat parte şi d. *Barbu Constantinescu*, consilier în Ministerul de Externe (azi ministru plenipotenţiar la Oslo), — care colaborase cu Valer Pop şi care exoprasese publicarea Acordului în *Monitorul Oficial*. El participa în calitate de referent al chestiunii Statului catolic în Ministerul de Externe. Văzându-şi opera periclitată prin expunerea mea, d. B. Constantinescu în calitate de referent, a încercat să deplaseze problema, cerând Consiliului juridic a da un aviz exclusiv cu privire la partea formală a Acordului, făcând cu desăvârşire abstracţie de fondul acestuia şi de împrejurările în cari s'a tratat şi s'a încheiat.

Să vedem cum s'a comportat în această situaţie Consiliul juridic în avizul său Nr 128, din 15 Noembrie 1932.

Consiliul juridic declină orice răspundere în chestiunea acordului dela Roma

Plecând dela expunerea făcută de mine, Consiliul ţine să fixeze că, în-

că în toamna anului 1931, în primul său aviz a stabilit utilitatea completării studiului făcut de Comisiunea istorico-juridică prezidată de mine şi rezolvirea chestiunii Statului catolic prin intervenţia Justiţiei române. În continuare, Consiliul constată că „*tratatările* (cu Sf. Scaun) *nu s'au urmat după bazele şi normele indicate în avizul său*” şi că „*dela data emiterii acestuia şi până acum, când i se prezintă pentru prima oară Acordul semnat la 30 Maiu 1932, n'a fost consultat, nici asupra tratatelor ce s'a urmat, nici asupra Convenţiunii ce urma să fie semnată.* — Aşa fiind, Consiliul constată că se află în faţa unui act *implinit*”.

Cu alte cuvinte: Consiliul juridic al Ministerului de Externe constată că Acordul dela Roma constituie un fapt implinit fără ştirea lui şi în afară de indicaţiunile lui, pentru care, evident, nu poate lua nici o răspundere.

III.

Dezacord între diferitele Ministere pe chestiunea caracterului de drept al Acordului. — Punctul de vedere al Justiţiei

După publicarea ilegală în *Monitorul Oficial*, acordul dela Roma a venit în discuţia Consiliului juridic al Ministerului de culte, şi al celui de agricultură, precum şi în discuţia tribunalului Cluj şi Sibiu.

Ministerul Cultelor detestă Acordul şi cere ca el să fie defert Parlamentului

În ce priveşte Consiliul juridic al ministerului de culte, acesta, prin avizul său nr. 491 din 8 August 1932, a stabilit că acordul nu este, pre-

cum se afirmă în titlul lui — o interpretare a art. IX din concordat, ci este „o nouă Convenţiune, cu totul independentă de acesta”, Convenţie prin care „*Statul român îşi creiază singur o situaţie mai rea decât o avea în trecut*”, şi prin care „*pierde în mod benevol tot, şi nu câştigă nimic*”. Graţie Acordului „*întreaga avere uzurpată* (de Statul Catolic) *ii rămâne acestuia în deplină proprietate, deşi sub regimul maghiar, Statul n'a admis nici o dată că Statul catolic ar fi proprietar asupra bunurilor ce le deţinea*”. În continuare, Consiliul re-

levă faptul că „din dosarul Ministerului cultelor, care a pornit această problemă, se constată că șeful guvernului, care era și ministru al instrucțiunii, și-a exprimat punctul său de vedere în sensul că Statul catolic n'are existență legală și că nu este proprietar al imobilelor ce deține. Mai mult chiar, din aceste lucrări rezultă că *delegații guvernului român nu avea alt mandat decât acela de a consulta Sf. Scaun, de a-i cere părerea cu privire la această problemă, urmând ca după aceasta să o rezolve în conformitate cu interesele și cu legile statului român*”.

În concluzie, consiliul stabilește că acordul, fiind o convenție nouă, n'are valabilitate înainte de ce ar fi ratificat de către Parlament.

Aceeași atitudine o are și Ministerul Agriculturii

În ce privește consiliul juridic al ministerului de agricultură, acesta prin avizul său 16644 din 1 Noiembrie 1932, constată și el că acordul tratează „drepturi de proprietate revendicate de Statul român și trecute asupra unei instituțiuni a ordinariatului de Alba Iulia”. — în consecință, fiind vorba de crearea unei instituții nouă, asupra căreia se trec o serie de bunuri contestate de minister, — acordul dela Roma urmează să fie înaintat Parlamentului spre ratificare.

Consiliul Legislativ cere modificarea, respectiv denunțarea în- suș Concordatului cu Sf. Scaun

Aceste două avizuri i-au fost comunicate, la timp, și ministerului de externe.

Mai mult chiar, i s'a comunicat acestui minister și avizul nr. 165 din 4 Iunie 1932 al *Consiliului Legislativ*, prin care se stabilea că concordatul cu Sf. Scaun, a cărui interpretare se zicea că ar fi acordul, a creat în România stări de lucruri „*de o gravitate excepțională*” și că, drept concluzie, el trebuie să fie denunțat, respectiv modificat.

Atitudinea surprinzătoare a Ministerului de Externe

Cum se comportă în fața acestor momente, consiliul juridic al ministerului de externe?

Cu toate premisele lui logice și loiale dela începutul avizului citat în articolul precedent, acest consiliu, în concluziunile avizului, cade în contradicție cu sine însus. Obligați prin adresa ministerului concepută de tovarășul de operațiuni al d-lui Valer Pop, să se pronunțe exclusiv asupra chestiunii dacă acordul trebuie sau nu să fie ratificat de Parlament, consiliul răspunde că, desi „în principiu, conform Constituției noastre, convențiile internaționale nu sunt valabile și nu obligă statul român, decât după ce sunt ratificate printr'un vot al Parlamentului”, totuși acordul dela Roma nu trebuie ratificat și anume din cauza că :

1. Părțile contractante l-au socotit ca interpretare a art. IX din concordat, și că

2. „Din rezoluția ministerială pusă pe raportul ministrului României de pe lângă Sf. Scaun, prin care se ordonă publicarea textului în *Monitorul Oficial*, rezultă până la evidență că guvernul român a considerat, în mod constant (?) acest acord ca o convențiune interpretativă a unui tratat obligatoriu anterior, care, ca atare n'avea nevoie de a fi ratificat”.

Să reținem faptul că în timp ce consiliul juridic al ministerului de culte și al celui de agricultură discută chestiunea acordului și în fond, cel al ministerului de externe evită cu desăvârșire orice discuție în fond și se pronunță exclusiv din punctul de vedere al formei.

Și să mai reținem și faptul că dintre cele trei ministere interesate, două sunt pentru trimiterea acordului la Parlament, iar unul, cel de externe, care stă sub sugestia permanentă a Ungurilor, este contra.

Ce zic Tribunalele Cluj și Sibiu

Să vedem acum, care este atitudinea Justiției în fața acestei situații curioase? Căci, chestia statului

catolic se găsește atât în fața instanțelor civile, cât și a instanțelor penale.

În privința *forurilor civile*, putem spune, că atât *tribunalul Cluj*, cât și *tribunalul Sibiu* s'au pronunțat, prin trei sentințe executorii, în sensul, că *acordul dela Roma nu-i valabil fără ratificarea Parlamentului*. În conformitate cu acest punct de vedere, tribunalele amintite au refuzat în mod consecvent statului catolic de a se prezenta în instanță, stabilind în toate cazurile că bunurile pe cari le preține ale sale, sunt ale statului român.

Ce zice Parchetul Cluj și Cabinetul judecătorului de Instrucție

În ce privește *forurile penale*, este interesant de amintit că, deși sub

ministeriatul d-lui V. Pop, judecătorul de instrucție din Cluj a fost îndrumat să continue cercetările numai de formă, — după încheierea acordului, parchetul nu numai că n'a clasat afacerea, dar a intensificat cercetările, deschizând *acțiune publică* în contra tuturor conducătorilor statului catolic dela 1919 încoace — cu totul 53 la număr, pe motiv de *ESCROCHERIE CONTINUA, FALS IN ACTE PUBLICE, GESTIUNE FRAUDULOASA și TRADARE*. Mai mult chiar, parchetul a intervenit la ministerul de instrucție ca acesta să dispună *judecarea episcopului G. C. Majlath* de către Înalta Curte de casație, ca unul care s'a făcut vinovat în prima linie de toate crimele amintite mai sus.

În fața acestei situații, ce atitudine a înțeles să ia guvernul român ?

IV.

Dintr'o greșală într'alta

Amânări și iar amânări

După cum am amintit într'un articol precedent, d. *Iuliu Maniu* a manifestat, față de chestia acordului dela Roma, o atitudine la aparență înțelegătoare. Dar, lipsit de energia necesară, d-sa a tot amânat soluționarea chestiunii, până când, la un moment dat, a părăsit conducerea guvernului, pe care a luat-o iarăși d. *Al. Vaida*.

Încercări nerăușite ale guvernului de a împieta asupra Justiției

Din motive pe cari nu vreau să le discut deocamdată, d. *Vaida* a găsit că este logic și politic să oblige pe ministrul justiției *M. Popovici*, să intervie la autoritățile judiciare pentru stingerea tuturor proceselor civile și penale intentate de statul român în contra statului catolic.

D. *Popovici* a și făcut o notă în acest sens către toate tribunalele și parchetele din Transilvania, dar plecând în concediu tocmai în mo-

mentul când circulara avea să fie trimisă, d. *Emil Hațieganu*, care l-a înlocuit, a anulat circulara, comunicând ministerului de externe că *„întrucât instanțele judecătorești au deplină libertate la interpretării și aplicării legilor, regulamentelor și convențiunilor internaționale, dacă acestea cuprind dispozițiuni de asemenea natură, ministerul justiției n'ar putea lua în mod direct și din propria inițiativă vre-o dispozițiune de aplicare a acordului, obligatoare pentru instanțe”*.

Ministerul Justiției, în contradicție cu sine însuși, încearcă să acopere greșala Ministerului de Externe

Cu toate acestea, d. *M. Popovici*, după întoarcerea sa în fruntea departamentului, a dat la 6 Noembrie a. c. circulara dorită de d. *Vaida*, aducând la cunoștința instanțelor judiciare că guvernul consideră acordul „ca fiind o convențiune inter-

pretativă a art. IX din concordat și ca atare având putere obligatoare pentru România, cu începere din ziua publicării în *Monitorul Oficial*, la 2 August 1932”.

Totuș, Ministerul Instrucțiunii nu acceptă punctul de vedere al acestor două ministere, ci așteaptă ca chestiunea să o decidă Curtea de Casație

Dar, ca anarhia din sânul guvernului să nu rămâie la atât, — cu 5 zile mai târziu, d. D. Gusti, fostul ministru al cultelor, răspunzând unei adrese energice a Universității din Cluj în chestia acordului, spune că chestiunea pusă de Universitate va avea să fie soluționată de către Înalta Curte de casație, — că, cu privire la valabilitatea acordului, cuvântul hotărâtor va avea să-l spule deci, justiția țării.

În fața supremului for de justiție

În adevăr, la 27 Noembrie a. c., se va judeca la Casație procesul dintre statul român și statul catolic privitor la imobilele pe cari a-

cesta le-a uzurpat dela statul român și pe cari în urma intervenției Universității din Cluj și a ministrului cultelor, Judecătoria de ecol. secția c. t., le-a înscris pe numele statului român. Împotriva sentinței executorii a tribunalului Cluj, prin care intabularea a fost confirmată, statul catolic a făcut recurs la Casație, sprijinindu-se pe acordul dela Roma, care a dat bunurile din chestiune bisericii catolice — cu toate că, în baza concordatului, ele sunt de stat.

Procesul acesta a mai fost pus încă de două ori la ordinea de zi a Curții de casație, dar, de amândouă orile guvernul Vaida a făcut toate demersurile posibile pentru a-l amâna, dând astfel noi dovezi despre slăbiciunea acestei țări, în care toate cauzele minoritarilor, oricât de nedrepte, sfârșesc prin a fi biruitoare și toate cauzele naționale românești — prin a se compromite.

*

Îmi place a crede că noul guvern nu va avea lipsa de patriotism de a încerca — pe orice cale — de a împlieta cea mai înaltă instanță judiciară în exercitiul sfânt al funcțiunii sale.

V.

Inconsecvențele Ministerului de Externe

O atitudine demnă și conștientă

Câteva fapte mai elocvente decât orice vorbe :

1) La 18 Iulie 1931, Ministerul de Externe întemeiat pe raportul unei Comisiuni istorico-juridice instituită de Ministerul Cultelor pentru studiul problemei Statutului Catolic, a declarat sub No. 42362, că fiind „hotărât de a afirma în mod categoric toate punctele de vedere ale Statului Român, preconizate în dispozițiile Concordatului... a luat măsurile necesare pentru rezolvirea definitivă a problemei organizației tolerate în fapt, dar lipsită de baze

legale și canonice a așa numitului Stat rom.-cat.-ardelean, — organizație care s'a dovedit de un caracter cu totul primejdios pentru siguranța Statului român“... În baza dreptului său indiscutabil, Guvernul declara că „poate lua singur, măsurile pe care le socotește necesare” în această chestiune. În ce privește Sf. Scaun, Guvernul ține „să-l puie (pur și simplu), în curent cu măsurile preconizate... făcându-l să înțeleagă că un dezacord pe această chestiune vitală a României, ar putea avea consecințe, pe care noi cu orice pret am vrea să le împiedicăm” (se subînțelege: denunțarea Concordatului însuși).

O nouă atitudine cuminte

2) În baza raportului d-lui I. Lugosanu, actualul nostru ministru la Roma, Consiliul juridic al Ministerului de Externe a opinat că, spre a nu da, eventual, prilej la complicațiuni internaționale prin luarea măsurilor administrative preconizate de Guvern. — să se procedeze, mai bine, pe calea Justiției, în contra Statului catolic.

În conformitate cu avizul acesta al Ministerului de Externe, Ministerul Cultelor s'a și adresat Justiției, și aceasta i-a dat câștig de cauză înaintea ambelor instanțe de fond.

O intervenție subversivă în cadrul Ministerului de Externe

3) Decedată, fără știrea Ministerului de Culte și a celorlalte Ministerelor interesate în chestiune, Ministerul de Externe a angajat, prin d. Valer Pop, pe atunci ministru al Justiției și prin consilierul de legăție B. Constantinescu, astăzi ministru plenipotențiar la Oslo, tratative internaționale cu conducătorii Statului cat., ajungând să încheie cu ei, la 7 Mai 1932, un Acord în toată regula. — acord al cărui preambul este: „*Reprezentanții Sf. Scaun (Episcopul G. C. Maylath, dr. E. Gyárfas și dr. A. Balazs !)* și ai Guvernului român, după ce și-au schimbat deplinele lor puteri, găsite în ordine și corespunzătoare, în temeiul art. XXII al Concordatului încheiat la 10 Mai 1927, au convenit asupra următoarelor dispozițiuni”.

O măsură categorică a șefului guvernului și a Ministerului de Instrucție

4) Fără să știe nimic despre aceste tratative și despre acest acord cu Ungurii, Ministerul Cultelor, supt însăși semnătura primului ministru N. Iorga, preciza în avizul No. 285 al Contenciosului și în adresa No. 66024 din 14 Mai, că „*intervenția d-ului E. Gyárfas în numele Statului catolic nu poate și nu trebuie*

ținută în seamă”, întrucât D-sa a fost ales președinte al acestuia într-o adunare ilegală, ținută fără voia Guvernului, drept ce „D-sa nu are căderea de a vorbi în numele Statului cat.”. Stabilea, mai departe, avizul amintit, că bunurile deținute de Statul cat. au fost înregistrate pe numele acestuia „*prin abuz și mistificarea adevărului*” și că „*adevăratul proprietar al lor*” e Statul român. „*Problema proprietății, problemă de ordin pur juridic, nu se poate transa nici pe cale diplomatică, nici pe cale administrativă, ci numai pe cale judecătorească, de către instanțele legale*”.

Cum o derutează elementele suspecte din Ministerul de Externe

5) Spre a deruta această situațiune, dd. E. Gyárfas și B. Constantinescu au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a exopera ca Ministerul de Externe să declare Acordul, definitiv valabil.

6) În adevăr, în ziua de 18 Mai 1932, Ministerul de Externe a trimis Acordul, Nunțiaturii Apostolice din București, calificându-l de definitiv. Aceasta ne-o spune însuși V. Pop: „*În urma unei neînțelegeri (! ?), proiectul de text ce urma să formeze o bază de discuție, comunicat Nunțiatului Apostolic de către Ministerul de Externe, a fost însoțit de o adresă cu data de 18 Mai 1932, prin care Acordul era calificat de definitiv, urmând să i se aducă numai ușoare modificări stilare. De această adresă am luat cunoștință abia la 22 Mai, la Roma, prin Cardinalul Pacelli*”.

Este, cel puțin curios faptul, că Ministerul de Externe se grăbește să declare, el singur, definitiv un Acord privitor la mari interese a trei Ministerelor, cari nu numai că n'au nici o cunoștință despre acesta, dar cari, toate aveau cu Statul cat. chestiuni patrimoniale pendent în fața Justiției țării. Și, este tot atât de curios, că despre demersul Ministerului de Externe n'are cunoștință nici chiar autorul Acordului,

care trebuie să afle marele secret abia la Roma, din gura Secretarului de Stat al Vaticanului.

Echivocurile lui V. Pop

7. V. Pop încearcă să prezinte Acordul dela București ca un simplu „proiect de text, ce urma să formeze o bază de discuție” a noulor tratative dela Roma. În realitate, acesta era un acord în toată legea. Aceasta se vede limpede din declarațiile făcute de către dd. E. Gyárfás și A. Balázs, într-un raport către Secretarul de Stat al Vaticanului, care spune: *„Cu adresa noastră dela 18 Mai am înaintat Ex. Sale Nuntului M. Dolci, textele române și franceze ale Acordului intervenit la 7 Mai a. c. între noi ca reprezentanții Statului cat. și între Ministrul V. Pop și B. Constantinescu, ca reprezentanții Guvernului român. Aceste texte le-am prevăzut cu subscrierea noastră”*.

Asa dar, și din partea elementelor oculte dela Ministerul de Externe, și din partea Statului cat., Acordul a fost socotit definitiv.

Ministerul de Externe, la discreția Ungurilor iredentiști

8) Din cele expuse până aci, este evident că ceea ce Ministerul de Externe și opinia publică numește: *„Acordul dela Roma”* — în realitate nu este altceva decât *Acordul încheiat în condițiile de mai sus la București*. V. Pop a „tratat” și la Roma tot numai cu E. Gyárfás și A. Balázs, iar nu cu Sf. Scaun. Cu privire la acest fapt, avem declarația oficială a lui Gyárfás, care zice: *„Secretarul de Stat a anunțat pe delegații Guvernului, că nu dorește a mai continua tratativele penibile, cari îi răpesc timpul, și s'au să se țină strict de cele stabilite la 7 Mai, sau dacă vreau să modifice orice în aceste puncte, să trateze mai întâi cu noi, și numai în acel caz să se mai prezinte la dânsul, dacă vor reuși să cadă de acord cu noi asu. pra tuturor punctelor, pentru că Sf. Scaun nu e dispus să facă nici o*

modificare Acordului dela 7 Mai, fără învoirea noastră”.

Iată-l pe ministrul de justiție al României expus de către Sf. Scaun, la discreția lui E. Gyárfás, pe care Ministerul de Culte îl declarase lipsit de calitate de a vorbi în numele Statului cat., — și să încheie cu el, nu cu Sf. Scaun, Acordul.

Ungurii iredentiști dictează și la București, și la Roma

9. Că Acordul a fost încheiat, și la Roma, între V. Pop, pe deoparte, și E. Gyárfás și A. Balázs pe dealta, aceasta reiese din însăși mărturisirea făcută de aceștia în scrisorile lor din 30 Mai 1932 către Secretarul de Stat al Vaticanului, în cari spun: *„Am citit eri textul definitiv al Acordului și, — înainte de semnarea lui — am fost siliți să ștergem din el trei modificări introduse ulterior în textul stabilit de comun acord și subscris la 24 Mai”*. În a doua scrisoare, din aceiași zi: *„Am prevăzut cu semnătura noastră textul definitiv al Acordului, care de acum înainte va norma situația de drept a instituțiunii noastre multiseculare”*.

În concluzie: Acordul a fost încheiat, — atât la București, cât și la Roma — contrar stipulațiilor organului juridic al Ministerului de Externe și contrar punctului de vedere și interesului Ministerului de Culte. El a fost încheiat, nu cu Sf. Scaun, ci cu E. Gyárfás, a cărui lipsă de calitate fusese prealabil stabilit de Guvern. Sf. Scaun n'a făcut decât să ratifice Acordul stabilit în astfel de condiții ilegale, și aceasta, în urma stăruinței delegatului oculte Ministerului de Externe, care era în serviciul Ungurilor.

Vina pentru Acordul dela Roma, nu este numai a d-lui N. Iorga, care a fost pur și simplu tras pe sfoară de ministrul de Justiție. — nici numai a lui Valer Pop, care a fost în serviciul Ungurilor, — vina cea mai mare este a Ministerului de Externe, unde exponenții Ungurilor

iredentişti au făcut formele necesare pentruca dorinţele lor să devie realităţi.

D. N. Titulescu e dator să acopere imensele greşeli ale antecesivilor săi, inventînd în acest scop, formule artificiale, pe cari nimeni nu le acceptă ?

Dar dacă Ministerul de Externe de supţ conducerea d-lui *D. Ghica*

a putut comite o astfel de crimă contra Romănisimului, d. *N. Titulescu* e dator să o acopere, numai ca să nu ne facem de răs ?

Pentru acoperirea unei astfel de greşeli catastrofale, trebuia inventată cu orice preţ formula că Acordul este o simplă interpretare a articolului IX din Concordat ?

VI.

Punctul de vedere al Ministerului de Externe., că Acordul dela Roma este o simplă interpretare a art. IX din Concordat, — e lipsit de orice temei

Astăzi, Ministerul de Externe, în dezacord cu cel de Culte cu cel de Agricultură, stă pe punctul de vedere că Acordul nu este o Convenţiune propriu zisă, care să trebuiască ratificată de Parlament. ci este o simplă interpretare a art. IX din Concordat şi, ca atare, nu necesită ratificarea Parlamentului. ci e valabil din însăşi ziua în care a fost încheiat.

Să examinăm situaţia şi în legătură cu această ciudată şi neaşteptată atitudine a Ministerului de Externe.

Art. IX a fost interpretat odată, în mod definitiv

1) Acordul nu poate fi socotit ca interpretare a art. IX din Concordat, din simplu motiv că acest articol a fost deja interpretat în condiţii legale, încă la 1928, printr'un schimb de scrisori între Sf. Scaun şi Statul român, care schimb de scrisori, conform declaraţiei Sf. Scaun însuşi, formează „parte integrantă a Concordatului”, cu care calitate a şi fost ratificat de Parlament, deodată cu Concordatul. Din întâmplare, titularii Departamentelor Cultelor şi Externelor, sub cari a avut loc această interpretare, au

fost tocmai titularii de astăzi ai acelor Departamente : dd. *Al. Lapedatu* şi *N. Titulescu*. Prin interpretarea dată de acest schimb de scrisori, chestiunea Statului catolic a fost definitiv tranşată, după cum a declarat în faţa justiţiei însuşi d. *Al. Lapedatu*. Iată această declaraţie, care este menită să împrăştie orice echivoc : „*Prin schimbul de scrisori între Statul român şi Sf. Scaun, făcut înainte şi în vederea ratificării Concordatului, problema aceasta s'a lămurit : Statul catolic nu face parte din instituţiile bisericeşti, cărora Statul român le recunoştea şi acorda personalitatea juridică*”.

Cu ce drept şi cu ce logică mai putea avea loc o nouă interpretare a art IX, interpretare care să rezolve chestiunea în sens cu desăvârşire invers ?

Sf. Scaun a recunoscut dreptul guvernului român de a interpreta el singur acest articol

2) Fostul ministru român pe lângă Vatican, în momentul când s'a ratificat Concordatul, d. *Caius Brediceanu*, actualmente ministru plenipotenţiar la Viena, declară în scrisoarea No. 3064/1931 a Legaţiunii ro

mâne din Viena, că, cu privire la interpretarea art. IX, guvernul român nici n'are obligațiunea de a întreba, peste tot, Sf. Scaun. *In ce privește dreptul de a hotări caracterul legal al organizațiilor prevăzute în art. IX, acest drept i-a fost asigurat guvernului român în mod categoric prin scrisoarea No. 5310 din 22 Octombrie 1928 a Nunțiaturei apostolice din România. Această scrisoare conform declarațiunii pusă de Cardinalul de stat P. Gasparri, în prezenta mea, pe originalul Concordatului, face „parte integrantă din Concordat”.*

Sf. Scaun a recunoscut dreptul Statului român de a stabili prin lege chestiunile nedecise de Concordat

3) D. V. Goldiș care a încheiat și semnat Concordatul cu Sf. Scaun, la 10 Mai 1927, declară în studiul său despre *Concordat* (Arad, 1929, pag. 19) că, în cursul tratativelor cu Sf. Scaun s'a ridicat la un moment dat, chestiunea, că măsurile privitoare la o anumită problemă vor avea să se ia „cu aprobarea de comun acord prin Sf. Scaun și guvernul român”. În acest punct, d. Goldiș a stăruit ca să se prevadă că aceste măsuri au să fie luate, nu de comun acord, ci „*prin lege*”. „*Cereră — declară d. Goldiș — mi s'a acordat și, la exemplarul original semnat al Concordatului se găsește declarația din chestiune, iscălită de Eminența Sa Cardinalul P. Gasparri. În proiectul despre regimul cultelor, deci, se poate insera dispozițiunea, că în asemenea cazuri aprobarea din partea Statului român se va da prin lege. CA ASTFEL SA FIE OPRIT ORICARE GUVERN VIITOR SA DEA ASEMENEA APROBARE FARA STIREA SI INCUVIINTAREA PARLAMENTULUI SI A SUPREMILOR FACTORI CONSTITUTIONALI*”.

Din declarația d-lui Goldiș reiese, în mod evident, că pentru tranșarea chestiunilor rămase nedepășite în Concordat, Sf. Scaun însuși a recunoscut dreptul Statului român de a proceda prin lege, și nu prin un simplu acord. În astfel de împrejurări, Sf. Scaun n'a putut avea nici o pretențiune, — după cum,

de fapt, nici n'a avut, ca, cu privire la art. IX, interpretat deja odată, să se dea o nouă interpretare, printr'un acord, care să se eschiveze de sub aprobarea lui printr'o lege a Statului român.

Originalul Concordatului a dispărut dela Ministerul de Externe

Este adevărat, că declarațiile despre care vorbesc d-nii C. Brediceanu și V. Goldiș, nu mai pot fi controlate astăzi, din cauză că EXEMPLARUL ORIGINAL AL CONCORDATULUI A DISPARUT DELA MINISTERUL DE EXTERNE, — după cum mi-a declarat-o d. N. Petrescu-Comnen, fostul nostru ministru plenipotențiar pe lângă Sf. Scaun.

Se vede că uneltele Ungurilor din Ministerul de Externe s'au îngrijit ca, în momentul suprem, când noi am vrea să ne servim de declarațiile puse pe exemplarul original al Concordatului, noi să nu-l mai putem avea la dispoziție.

Înșiși negociatorii Acordului răstoarnă punctul de vedere al Ministerului de Externe

4) Dar, înșiși părinții Acordului dela Roma răstoarnă punctul de vedere al Ministerului de Externe cu privire la caracterul Acordului. Astfel, V. Pop îl declară. Acord menit să rezolve o chestiune cu desăvârșire străină de Concordat. „*Încredințat — spune V. Pop — să tratez chestiunea averilor Bisericii romano-catolice din Ardeal cu Sf. Scaun, am încheiat un acord, care este un mare succes pentru România*” (vezi „*Neamul Românesc*”, 25/VI 1932). Iar E. Gyárfás a declarat în ședința dela 23 August 1932 a Senatului: „*Chestiunea este definitiv tranșată prin Acordul internațional încheiat la 30 Mai a. c. în numele Majestății Sale Regelui. Acest Acord reglementează precis situația juridică a organelor și bu-nurilor acestora*”.

Așa dar, după însăși declarația conducătorului Statului catolic, Acordul nu *interpretează*, ci *reglementează*.

Acordul dela Roma a creat o situație unică în felul ei în întreaga lume

Mai mult chiar ! După părerea d-lui E. Gyarmas, Acordul stabilește *o stare de drept nu numai cu totul nouă, ci deadreptul extraordinară în întreaga lume*. Iată cuvintele d-sale : „Fiecare om, care e versat în oarecare măsură în Dreptul canonic, vorbind despre Acord, constată un astfel de succes și de rezultat, care este *cu totul unic în felul său în istoria catolicismului universal*... Noul Stat catolic (creiat de Acord) posedă un cerc de competență atât de larg, cum *nu se mai află caz și a cărui sferă de activitate întrece toate organizațiile analoge din întreaga biserică de oriunde*“ (vezi „Erdelyi Lapok“, 27 și 29 Iulie 1932).

Cum consideră Acordul, Sf. Scaun ?

5) Insuși Sf. Scaun, prin nota No 8893 din 22 Mai 1933 a Nunțiaturii Apostolice din București, înregistrată la Ministerul nostru de Externe sub No. 27705/1933, declară Acordul, nu interpretativ, ci *Acord solemn*.

Ce zice cel mai mare specialist în materie de tratate internaționale

6) Insfârșit, avem declarația categorică a celui mai de seamă specialist în materie de tratate internaționale, din întreagă Europa, și anume a d-lui *Amedeo Gianini*, ministrul plenipotentiar onorific și profesor de istoria tratatelor la Universitatea din Roma. În studiul său asupra Acordului din chestiune, publicat în revista *Europa Orientale* din Octombrie 1932, d. A. Gianini scrie : „*Prin Acordul dela Roma nu se interpretează art. IX din Concordat, ci se disciplinează situația așezării Statului catolic ardelen*“.

Ce poate răspunde la toate aceste obiecțiuni Ministerul de Externe

În fața acestor documente zdrobitoare se impune întrebarea : pe ce bază de drept, pe ce considerațiuni naționale și de stat, și cu ce logică mai poate susține cineva teoria de ultima oră a Ministerului de Externe, că Acordul este o interpretare a Concordatului, mai ales când soarta Concordatului însuși a fost pecetluită de către *Consiliul Legislativ*, care, în baza unor motive de o „*gravitate excepțională*“, a cerut Ministerului de Culte modificarea radicală a Concordatului, respectiv denunțarea integrală a lui ?

VII.

Pe ce își întemeiază Ministerul de Externe punctul său de vedere

Pentru a-și putea susține punctul său de vedere, că Acordul dela Roma este o simplă interpretare a art. IX din Concordat, Ministerul de Externe să prevalează de un articol din legea de organizare a lui, conform căruia *el* este în drept să interpreteze Acordurile internaționale.

Dreptul Ministerului de Externe de a interpreta tratatele internaționale

Dar, ce înseamnă dreptul Ministerului de Externe de a interpreta Convențiunile internaționale ? Înseamnă, oare, că acest Minister

are dreptul de a spune că Acordul dela Roma este interpretativ ? Dar aceasta n'ar însemna *interpretare*, ci *stabilirea caracterului de drept al Acordului*.

În baza dreptului de interpretare, Ministerul de Externe poate să spuie numai că sensul cutărui text din Acord, este acesta sau acela, dar nimic mai mult. Caracterul unui Acord poate fi stabilit numai de către Parlament, respectiv de către Curtea de Casație.

Dar, în cazul nostru, Acordul dela Roma încă nu este un Acord legal, a cărui interpretare s'ar putea face. El devine Acord legal numai din momentul în care autoritatea competentă de a-i stabili caracterul, el l-a stabilit deja : și în care el a fost ratificat și promulgat în regulă.

Convențiunile cu Sf. Scaun, n'au un caracter internațional

Dealtfel, Acordul dela Roma nu este cătuși de puțin un Acord internațional, care ar intra, peste tot în rândul tratatelor ce pot fi interpretate de Ministerul de Externe. Nici Concordatele nu sunt Acorduri internaționale de drept public, după cum a stabilit jurisprudența modernă. Ele sunt simple convențiuni de drept public intern.

Cine are dreptul să interpreteze Concordatul

În ce privește interpretarea Concordatului dintre România și Sf. Scaun, cu privire la această chestiune, modalitatea s'a stabilit în cadrul discuțiilor dela Senat, în legătură cu ratificarea. Iată acea modalitate, după cum rezultă dintr'o altercație care a avut loc în ședința de 29 Mai 1929 a Senatului, între Ministrul de Culte de atunci, *dr. A. Vlad*, și Mitropolitul Ardealului :

Dr. A. Vlad, ministrul Cultelor : „Aplicarea Concordatului cade în competența noastră. Noi aplicăm Concordatul cu interpretarea pe care i-o dăm noi și pe care a admis-o Sf. Scaun”.

I. P. S. Mitropolitul Bălan : „Tre-

buie să-l aplicați în condițiile, în cari se ratifică”.

Dr. A. Vlad, ministrul Cultelor : „Dar, în înțelesul pe care-l dau eu, și nu acela care derivă din doctrina Bisericii catolice”.

Acorduri interpretative și — interpretări de acorduri

Dealtfel, însuși Dreptul internațional nu cunoaște *Acorduri interpretative*, — el cunoaște numai *interpretări de acorduri*, ceea ce este cu totul altceva. Se interpretează sensul unei fraze, care nu pare ambelor părți destul de clare, dar nu se „interpretează”, introducând în dispozițiile Acordului lucruri complete noi și contrazicătoare însăși dispozițiilor stabilite odată și ratificate.

Acordul dela Roma nici nu face amintire de art. IX din Concordat

Dar, Acordul dela Roma, în textul lui, nici nu amintește măcar cu numele art. IX din Concordat, — dinpotrivă el cuprinde 10 articole noi, plus alte 21 de articole ale unui Statut pe care-l sancționează, — cu alte cuvinte el „interpretează” prin 31 de articole un singur articol, interpretat deja odată și ratificat de Parlament. În loc să vorbească despre art. IX, el tratează despre Statul catolic, despre Consiliul diecezan de Alba Iulia, despre Codex Juris canonici, despre o serie de fonduri nouă, despre terenul, imobilele și dependințele Universității din Cluj, despre Biserica acesteia, despre anularea inscripțiunilor făcute în cărțile funduare în favorul Statului român, despre serviciile religioase făcute după ritul greco-român (necunoscut de Concordat) în biserica Universității din Cluj și despre statutele Consiliului Diecezan. — despre cari Concordatul nu face absolut nici o pomenire.

El înlocuiește pe Regele României cu Papa

Pentru a ilustra situația creiată de Acordul „interpretativ” al Ministerului de Externe, dăm numai următoarele două exemple : Regulamentul de administrare a bunurilor Statului cat., impus și aprobat de Guvernul maghiar la 1915 și rămas în vigoare și sub stăpânirea românească prevede la art. 13 următoarele :

„Pentru realizarea vreunei întreprinderi industriale sau pentru participarea la o astfel de întreprindere, în afară de aprobarea Adunării Statului, *trebuie să se exopereze și aprobarea Majestății Sale Regelui*”.

În § 83 al Regulamentului dat de către Statul cat în vederea executării Acordului, textul subliniat mai sus este înlocuit cu următorul : „Trebuie să se exopereze și *aproba-rea Sfântului Scaun*”.

Tot asemenea în art. 7 al Regulamentului Statului catolic din 1915 se prevede că :

„Pentru cumpărarea sau vinderea de imobile, la contractele în sumă de peste 80.000 coroane, *trebuie exoperată și aprobarea M. S. Regelui*”.

Art. corespunzător din noul Regu-

lament dat în baza Acordului, prevede că în asemenea cazuri, în locul exoperării, aprobării Regelui, „*trebuie exoperată și aprobarea Sfântului Scaun*”.

Cu alte cuvinte, *i se asigură Papei posibilitatea de a desvolta în România întreprinderi industriale mari, de a participa la astfel de întreprinderi și de a cumpăra și a vinde imobile, contrar prevederilor clare ale Constituției.*

Își dă cineva seama : ce consecințe poate să aibă asemenea dispoziții, a căror executare este la discreția exclusivă a Ungurilor ?

Pentru ce mai e nevoie de astfel de manopere ?

Apoi, dacă e vorba ca România să treacă de sub autoritatea Regelui, sub autoritatea Papei, — de ce am mai umbla cu Acorduri subversive à la V. Pop — E. Gyárfás ? Nu s'ar putea găsi, oare, o altă formulă, mai demnă și mai puțin periculoasă, care nu ne-ar da în acelaș timp și pe mâna Ungurilor, care-și fac răs de noi ? Trebuie, oare, să acumulăm, în acest scop, rușine peste rușine, după rețetele unor aventurieri și a unor dușmani declarați ai poporului român ?

VIII.

Confundând iredentismul unguresc cu catolicismul, Ministerul de Externe creează o stare de lucruri profund periculoasă atât pentru Statul român, cât și pentru Sf. Scaun și pentru catolicismul pe care vrea să-l ocrotească.

Am iămurit, cred, în mod absolut convingător că Acordul nu este interpretarea Acordului, ci o răsturnare a lui, — răsturnare prin care imense bunuri și importante instituțiuni de Stat se dau în mâna Ungurilor iredentiști.

În fața acestor constatări, pe care nimeni nu le poate infirma, se impune dela sine întrebarea : Dece Ministerul de Externe nu vrea să înțeleagă situația și să procedeze în consecință ?

Un argument pretins serios

La această întrebare, Ministerul de Externe are un singur răspuns: *Ori cum ar fi Acordul. — el este un act internațional și nu ne putem face de răs în fața lumii, anulându-l după ce l-am încheiat odată. Anularea lui, de altfel, l-ar indispune într-o mare măsură pe Papa, care, din această cauză, ar lua apărarea revendicărilor revizioniste ale Ungurilor, ceea ce ar putea duce cu sine pierderea Ardealului!*

Nu ne-ar râde nimeni, dacă am fi serioși

Această atitudine a Ministerului de Externe, din fericire, e tot așa de puțin întemeiată, ca și cele dinainte. Adecă, de ce ne-am face de răs în fața lumii, dacă am mărturisii franc, că, da, s'a găsit la un moment dat, în România, un ministru, care, însărcinat să încheie cu Sf. Scaun un acord interpretativ al unui articol din Concordat, și-a depășit mandatul, încheind un Acord cu desăvârșire nou, care nu poate intra în vigoare decât dacă va fi aprobat de Parlament, conform Constituției?

Eu cred că nu s'ar găsi nici un om cu minte în lumea aceasta, care ar socoti neîntemeiat un astfel de răspuns.

Publicarea în Monitorul Oficial n'are nici o valoare

Dar, se va zice, poate: Acordul a fost publicat în *Monitorul Oficial*. Dar aceasta n'are nici o importanță, căci publicarea lui are un caracter exclusiv informativ, — ea nu însemnează promulgare. Că s'a găsit la un moment dat, după un ministru inconștient, ca *Valer Pop*, și un Ministru de Externe naiv, ca d. *Al. Vaida*, pe care un functionar de rea credință l-a putut induce în eroare, determinându-l să dea Acordul spre publicare în *Monitorul Oficial*, — oare o astfel de împrejurare poate constitui un motiv se-

rios pentru menținerea Acordului, dovedit a fi fost tratat în cele mai anormale condiții și a fi spre cea mai mare pagubă a țării?

Papa e protector al Ungurilor iredențiști?

În rândul al doilea: îl indispune pe Papa și ni-l face dușman? Dar, are oare Papa vreun interes să susțină, până la absurd, pe Ungurii iredențiști din România? — Eu cred că nu. — Iar, dacă s'ar putea aduce, totuși, dovezi despre o activitate a Sfântului Scaun, favorabilă Ungurilor și defavorabilă României, — eu cutez a afirma că, vina pentru aceasta nu este a Papei, ci a bărbatilor de Stat români, cari, de vr'o 12 ani încoace, fac o politică minoritară detestabilă, prin care au întărit poziția Ungurilor la Vatican, și au slăbit-o pe a României.

Politica noastră față de Sf. Scaun

Politica României față de Sf. Scaun. — mai ales dela 1921 încoace. — constituie cel mai deplorabil capitol din istoria diplomației române.

Dacă astăzi situația României în fața Sfântului Scaun se prezintă în condițiunile cari rezultă din atitudinea Ministerului de Externe, — vina este exclusiv a noastră. Iar leacul nu poate fi nicidecum acela, de a continua cu o astfel de politică lipsită de demnitate, ci tocmai din contră.

În România nu sunt numai catolici unguri

Ministerul de Externe uită un lucru esențial și concludent anume că în România nu există numai catolici unguri, ci și catolici români, cari constituiesc chiar majoritatea, și cari trebuie să se bucure de o indiscutabilă întâietate atât înaintea Sf. Scaun, cât și în fața autorităților țării. Și mai uită Ministerul de Externe încă un lucru esențial

și concludent, anume că atât greco-catolicii români cât și romano-catolicii români — al căror număr este destul de mare, și printre cari se găsesc și o serie de profesori universitari — sunt dușmani declarați ai Statului catolic și ai Acordului dela Roma. În lupta contra acestora ei s'au manifestat pe față în acest sens, și încă în mod foarte îndesat.

Papa ne va da dreptate nouă, dacă o vom ști afirma cum trebuie

În fața acestei situațiuni, crede cineva că Papa va avea lipsa de prevedere de a lua apărarea catolicilor unguri, dovedită a fi lunecată dela căile loiale și legale și de a ignora pe catolicii români de ambele rituri, cari stau pe baze solide confirmate de toate autoritățile de

stat administrative și judiciare și de însuși Sf. Scaun?

Așa ceva poate să creadă numai oameni cari nu cunosc îndeajuns pătrunzătoarea diplomatie a Vaticanului. Dar cei care sunt în curent cu ea, înțeleg fără nici o greutate că, din momentul în care Ministerul de Externe ar pune chestiunea Statului catolic și a Acordului dela Roma în mod demn și categoric, Sf. Scaun va adopta un punct de vedere strict neutral, lăsându-i Guvernului român toată acea latitudine, pe care i-a pus-o în vedere prin declarația făcută sub No. 5310/1928 a Nuntiatului Apostolice din România, că adică în privința interpretării art. IX din Concordat — care formează obiectul Acordului dela Roma — el recunoaște Guvernului întreg dreptul de a-l interpreta, fără a ridica nici un fel de obiecțiune împotriva interpretării pe care el o va da.

Cluj, 18 Noembrie 1933.

Două Postscriptum-uri

POSTSCRIPTUM. — În momentul acesta aflu că, soarta desbaterii procesului dela Casație, pe ziua de 27 Noembrie a. c., s'a pecetluit din nou: în urma intervenției Ministerului de Externe, *Ministerul Cultelor* a cerut, *pentru a treia oară*, amânarea procesului.

Din parte-mi, regret această proaspătă intervenție inoportună, care dă o nouă dovadă de slăbiciune a Statului român.

Dar, poate că și în acest rău, este un bine. Căci, până la noul termen pe care-l va fixa Curtea de Casație, rămâne timpul necesar pentru ca atât factorilor hotărâtori ai țării, cât și opiniei publice române și străine, să i se puie la dispoziție izvoarele necesare de informație cu privire la această problemă, pe cât de complexă în aparență, pe atât de simplă în realitate. În adevăr, până la viitoarea dată va apare de

sub tipar o mare lucrare, în limba franceză, a profesorilor romano-catolici dela Universitatea din Cluj, *Dr. Vidold Baroni* și *Dr. Adrian Ostrogovich*, asupra problemei Statului catolic și Acordului dela Roma. Deasemenea, va apărea și cartea mea intitulată: *Acțiunea catolicismului unguresc ardelean și a Sf. Scaun, în România întregită. — un volum de peste 1000 pagini*, care, prin acte și documente, lămuirește pe larg toate chestiunile atinse în articolele prezente, precum și o serie de alte chestiuni înrudite.

Și se vor pune la cale și alte lucruri, cari să silească guvernul să-și facă datoria, înaintând Acordul la Parlament, pentru revizuire, sau lăsând Curtea de Casație să-și spuie verdictul.

Și, până atunci, probabil că mai lucrează și judecătorul de instrucție dela Cluj...

Vîn tancurile...

Se pare că războaiele moderne nu se mai pot isprăvi fără intervenția tancurilor.

Chestiunea războiului în contra Statului catolic și a Acordului dela Roma a intrat și ea în epoca tancurilor.

Dacă aceste tancuri nu vor zdrobi numai pe adversarii din tabăra străină, cari vor distrugea Statul român, ca și pe alții — vina va fi a aceloră, cari, deși aveau puterea în mână, au lăsat lucrurile să ajungă în acest stadiu.

București, 24 Noembrie 1933.

Al doilea postscriptum

În momentul punerii sub tipar a broșurii prezente, am luat cunoștință despre adresa Nr. 58081 din 9 Noembrie a. c., prin care Ministerul de Externe pune în vedere Ministerului Instrucțiunii că chestiunea Acordului dela Roma „a dat-o din nou în studiul Consiliului juridic” și că „guvernul așteaptă avizul zisului Consiliu pentru a lua o hotărâre definitivă”.

Luând act de această măsură a d-lui N. Titulescu, îmi place a vedea în ea începutul sfârșitului unei politici lipsite de demnitate și de consecvență, care a adus României atâta dezonoare și atâta pagubă, amenințându-i, în mod serios, însăși existența.

București, 25 Noembrie 1933.